

Riigikogu liikme puutumatus

LLM Hent Kalmo

Õiguskantsleri asetäitja-nõunik

1. Põhiseaduse § 76 tõlgendaja peab vastama kahele põhimõttelisele küsimusele. Esiteks peab ta vähemalt üldjoontes määratlema Riigikogu liikme puutumatus instituu di sisu ja mõtte. Teiseks peab ta hindama, milline on puutumatus ulatus, st millisteks toiminguteks nõuab põhiseadus Riigikogu liikmete puhul erimenetlust. Need kaks küsimust on teineteisega tihedalt seotud – puutumatus ulatus peaks lähtuma selle instituu di mõttest. Siiski on need mõneti erinevat laadi.
2. Puutumatus instituu di mõttestamisel saab võtta juhtnõõriks kaks väga erinevat käsitlust. Üks käsitlus paneb rõhu võimude lahususe põhimõttele ja vajadusele kaitsta parlamenti nii täite- kui kohtuvõimu eest. Ohtu nähakse sel juhul liigses sekkumises parlamendi tegevusse, sh võimalust, et teised võimuharud mõjutavad parlamendi koosseisu. Teise käsitluse kohaselt kaitseb puutumatus Riigikogu liikmeid üksnes täitevvõimu kuritarvitamise eest. Seda ohtu peetakse seda suuremaks, et täitevvõimu abil saab parlamendienamus avaldada survet opositsioonile.
3. Riigikohus rajas oma 17. veebruari 2014. a otsuse võimude lahususe käsitlusele. Sellest on kahju, kuna valitud käsitlusega kaasnevad mitmed raskused. Esmalt tekib küsimus, miks vajavad Riigikogu liikmed kaitset sõltumatu kohtusüsteemi eest. Lisaks tuleks järeltada, et puutumatus äravõtmisest võiks keelduda ka põhjendusel, et hindaja ei usalda kohtute soovi ja võimet asja erapooletult otsustada.
4. Eriti ilmekalt tulevad need raskused esile juhul, kui Riigikogu võtab puutumatus isikult, kelle suhtes koostati süüdistusakt enne, kui ta valiti Riigikogu liikmeks. Sel juhul pole põhjust arvata, et täitevvõimu tegevus oli poliitiliselt motiveeritud, kuid Riigikogu liiget soovitakse siiski kaitsta järgneva kohtumenetluse eest, eeskätt seetõttu, et kohtulahend võib tuua kaasa isiku lahkumise Riigikogust. Võimude lahususe käsitlus viib sel ja teistelgi juhtudel järeltusele, et puutumatus ei kaitse mitte üksnes põhjendamatu kriminaalmenetluse, st kuritarvituste, vaid ka nii materiaalselt kui formaalselt õiguspärase kohtuotsuse tagajärgede eest.